
Steun voor mensenrechten: principes of eigenbelang?

SABRINA DE REGT & TANJA VAN DER LIPPE

De steun voor mensenrechten lijkt in Nederland tamelijk oppervlakkig. Als het gaat om abstracte principes zoals vrijheid van meningsuiting en anti-discriminatie is er wel sprake van brede steun. Die steun lijkt echter snel minder te worden als het gaat om de toepassing in concrete situaties. We lijken vooral de rechten te steunen die betrekking hebben op de eigen groep, blijkt uit onderzoek van de Universiteit Utrecht.

Als reactie op de Tweede Wereldoorlog is in 1948 de *Universele Verklaring van de Rechten van de Mens* aangenomen. Deze rechten worden gezien als de grondslag voor vrijheid, gerechtigheid en vrede over de hele wereld. Een breed en solide

draagvlak onder burgers is essentieel voor de verwezenlijking van deze mensenrechten. Vaak wordt aangenomen dat de steun voor mensenrechten in democratische landen zoals Nederland hoog is, maar is dat in de praktijk wel zo? Het vluchtelingendebat dat op dit moment in ons land wordt gevoerd, toont aan dat dit een prangende kwestie is. Ook zaken als de discriminatie van oudere werknemers op de arbeidsmarkt en beloningsverschillen tussen mannen en vrouwen voor gelijk werk tonen aan dat het belangrijk is om meer inzicht te krijgen in de steun voor mensenrechten in Nederland.

Steun voor algemene principes van mensenrechten is hoog ...

Om te onderzoeken hoe groot de steun voor mensenrechten in Nederland is, hebben wij een vragenlijst ontwikkeld die is afgenomen bij het zogenoemde *Longitudinal Internet Studies for the Social Sciences Panel* (LISS-panel; zie kader, p. 6). Hierbij richtten wij ons op onderwerpen zoals anti-discriminatie, sociale rechten en vrijheid van meningsuiting. Volgens de Nederlandse bevolking zijn dit de drie belangrijkste rechten in de grondwet. De door ons gemeten steun voor de algemene, abstracte principes van mensenrechten is hoog: 65 procent van de

Foto: Roel Wijnants/Flickr

Nederlanders vindt dat groepen nooit gediscrimineerd mogen worden, 79 procent vindt dat iedereen altijd recht heeft voorzien te worden in basisbehoeften en 56 procent vindt dat iedereen altijd moet kunnen zeggen wat hij of zij vindt.

... maar de steun voor toepassing van mensenrechten in de praktijk is veel lager

De brede steun voor universele mensenrechten valt voor een belangrijk deel weg in concrete situaties. Zo vindt slechts een derde van de Nederlanders dat werkgevers nooit het recht hebben om vrouwen te weigeren omdat zij zwanger zijn (figuur 1). Minder dan de helft van de Nederlanders vindt dat asielzoekers onvoorwaardelijk recht hebben op opvang terwijl zij nog in afwachting zijn van een verblijfsvergunning (figuur 2). Ongeveer een kwart van de Nederlanders vindt dat een politicus als Wilders zich altijd negatief mag uitspreken over de Koran en een kwart vindt dat Moslims altijd het recht hebben om op straat Korans uit te delen om zo het woord van Allah te verspreiden (figuur 3). Bij vrijwel elk universeel mensenrecht is de steun voor dit recht in concrete situaties lager: bij meer dan 80 procent van de Nederlanders is de steun voor mensenrechten in concrete situaties lager dan de steun voor de abstracte principes van mensenrechten. Dit is zorgelijk omdat gedrag ten aanzien van mensenrechten juist vaak gebaseerd is op dergelijke dagelijkse en concrete situaties.

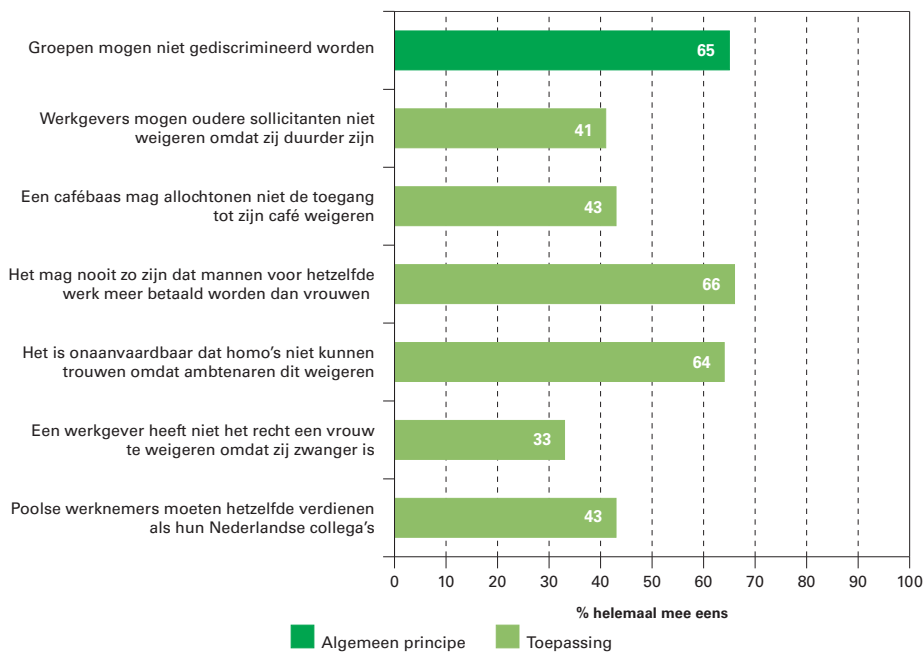
Gedrag gericht op het verbeteren van mensenrechten

Veel mensen in Nederland staan dus wel achter de principes van mensenrechten, maar lijken de toepassing van deze rechten minder te steunen. Wat zijn de mogelijke gevolgen hiervan? Mensen die mensenrechten meer oppervlakkig steunen, zijn minder geneigd zich actief in te zetten om mensenrechtensituaties te verbeteren. Van de Nederlanders zegt ongeveer een kwart wel eens een petitie te hebben ondertekend over de schending van mensenrechten en 12 procent zegt wel eens een winkel te hebben geboycot omdat voor producten gebruik is gemaakt van kinderarbeid. Activiteiten als het demonstreren tegen de schending van mensenrechten, zelf actief handtekeningen verzamelen voor een petitie en brieven schrijven naar overheden en instanties die mensenrechten schenden worden door minder dan 6 procent van de Nederlandse bevolking gedaan. Mensen met een meer oppervlakkige steun voor mensenrechten ondernemen deze activiteiten gericht op het verbeteren van mensenrechtensituaties minder vaak: zij schrijven minder vaak brieven naar overheden en instanties die mensenrechten schenden, verzamelen minder vaak handtekeningen voor petities, ondertekenen minder vaak petities, demonstreren minder vaak en boycotten minder vaak een winkel omdat voor de producten gebruik is gemaakt van kinderarbeid.

Sociale wenselijkheid

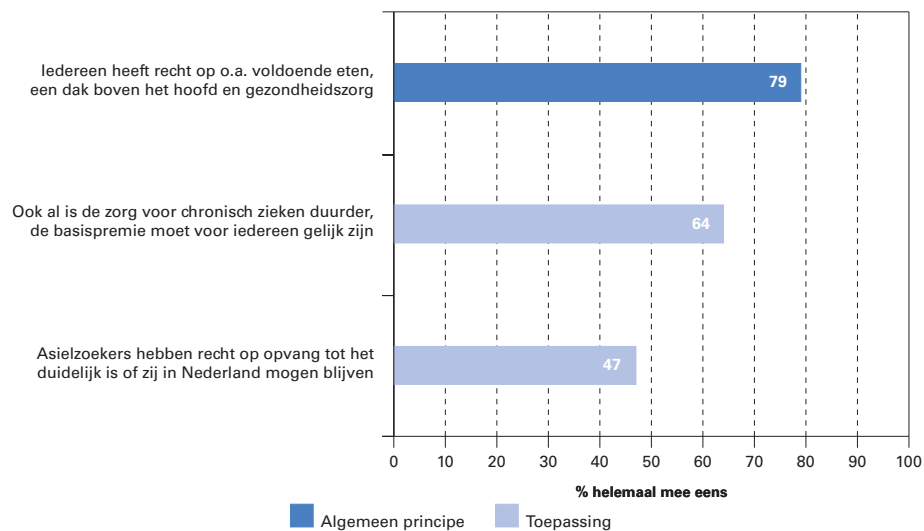
Waarom is er zo'n groot verschil in de mate van steun voor de principes van mensenrechten en de toepassing van deze rechten? Basisrechten als vrijheid van meningsuiting en anti-discriminatie

Figuur 1. Percentage mensen met steun voor het principe en de toepassing van anti-discriminatie

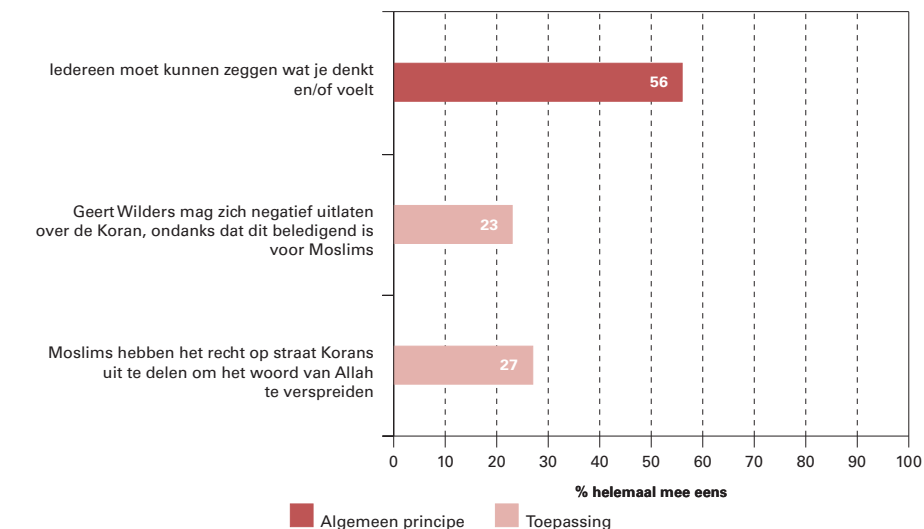
Bron: LISS 2014 Freedom and Liberation Day in the Netherlands.

Figuur 2. Percentage mensen met steun voor het principe en de toepassing van sociale rechten

Bron: LISS 2014 Freedom and Liberation Day in the Netherlands.

Figuur 3. Percentage mensen met steun voor het principe en de toepassing van vrijheid van meningsuiting

Bron: LISS 2014 Freedom and Liberation Day in the Netherlands.

Het onderzoek waarover in dit artikel wordt gerapporteerd is onderdeel van het onderzoeksprogramma 'Vrijheid en onvrijheid door de generaties heen'. Dit is een driejarige samenwerking tussen de afdeling Sociologie van de Universiteit Utrecht en het Nationaal Comité 4 en 5 mei. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van een eigen vragenlijst 'Freedom and Liberation Day in the Netherlands', die is afgenomen bij het *Longitudinal Internet Studies for the Social Sciences Panel* (LISS-panel). Voor dit panel van CentERdata is gebruik gemaakt van een op basis van gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek gestratificeerde steekproef. In totaal hebben 6.350 mensen van 16 jaar en ouder meegewerkt aan dit onderzoek (responspercentage = 78,9%). Het onderzoek heeft plaatsgevonden in april 2014.

zijn vastgelegd in de Nederlandse grondwet. Het is dus ogenschijnlijk de norm in Nederland om deze rechten te onderschrijven. Als mensenrechten worden toegepast in dagelijkse situaties is de relatie met deze norm minder duidelijk. Sociale wenselijkheid zou daarom een voor de hand liggende reden kunnen zijn voor het verschil in steun voor de abstracte principes en de concrete toepassing van deze rechten. Sociale wenselijkheid blijkt echter niet de reden te zijn voor dit verschil. Mensen die vaak het nieuws en de politieke actualiteit volgen en mensen die ervaring hebben met discriminatie en oorlog zijn minder inconsistent in hun steun voor mensenrechten. Het lijkt er dus op dat mensen die beter geïnformeerd zijn (of door mediagebruik of door eigen ervaring) een minder oppervlakkige steun voor mensenrechten hebben. Ook zijn vrouwen minder inconsistent in hun steun dan mannen. Verder zien we dat Nederlanders met een niet-Westerse achtergrond inconsistenter zijn wat betreft steun voor mensenrechten dan autochtone Nederlanders, ook als rekening wordt gehouden met verschillen in opleidingsniveau en ervaring met mensenrechtenschendingen.

Eigenbelang

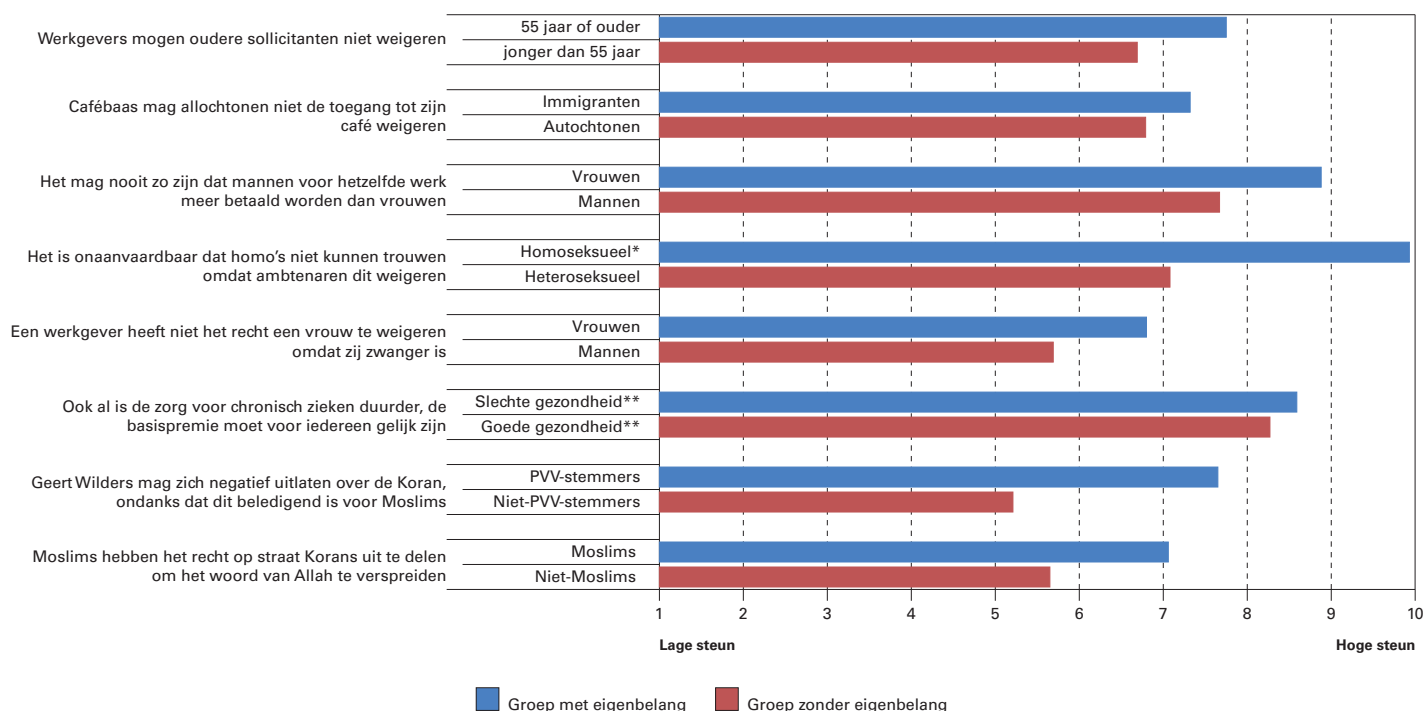
Er lijkt sprake van een duidelijke relatie tussen eigenbelang en de steun voor mensenrechten (figuur 4). Oudere mensen (55-plussers) vinden bijvoorbeeld minder vaak dat werkgevers oudere sollicitanten mogen weigeren dan jongere Nederlanders. Immigranten vinden minder vaak dat allochtonen de toegang tot cafés geweigerd mag worden dan autochtone Nederlanders. Vrouwen vinden minder vaak dat mannen voor hetzelfde werk meer betaald worden dan vrouwen. Het is onaanvaardbaar dat homo's niet kunnen trouwen omdat ambtenaren dit weigeren. Een werkgever heeft niet het recht een vrouw te weigeren omdat zij zwanger is. Ook al is de zorg voor chronisch zieken duurder, de basispremie moet voor iedereen gelijk zijn. Geert Wilders mag zich negatief uitlaten over de Koran, ondanks dat dit beledigend is voor Moslims. Moslims hebben het recht op straat Korans uit te delen om het woord van Allah te verspreiden.

den minder vaak dat homoseksuelen niet mogen trouwen, omdat trouwambtenaren dit weigeren. Ook vinden bijvoorbeeld PVV-stemmers vaker dat Wilders zich negatief mag uitlaten over de Koran, terwijl Moslims vaker vinden dat Moslims het recht hebben Korans uit te delen op straat. Alleen het verband tussen het hebben van een slechte gezondheid en steun voor gezondheidszorg is niet overduidelijk. Dit komt waarschijnlijk doordat iedereen vroeg of laat ziek kan worden en daardoor in de toekomst mogelijk zelf een beroep zal doen op de gezondheidszorg.

Conclusie

Ons onderzoek laat zien dat de steun voor de abstracte principes van mensenrechten hoog is in Nederland. Deze steun lijkt echter deels oppervlakkig te zijn. De steun voor toepassing van dezelfde rechten is namelijk veel minder hoog. Dit is een belangrijk inzicht omdat mensen wier steun voor mensenrechten oppervlakkig is, minder bereid zijn actie te ondernemen om mensenrechtensituaties te verbeteren. Een actieve betrokken burger kan op meerdere manieren een belangrijke bijdrage leveren aan het verbeteren van mensenrechtensituaties bijvoorbeeld door petitie te ondertekenen en door bedrijven die mensenrechten schenden te boycotten. Om de betrokkenheid van burgers te vergroten is het belangrijk om de inconsistentie in steun voor mensenrechten te verkleinen. Uit het onderzoek komt naar voren dat mensen die beter geïnformeerd zijn (hetzij door mediagebruik of door eigen ervaring) minder inconsistent zijn in hun steun voor mensenrechten. Dat kan erop wijzen dat het voor beleidsmakers die de betrokkenheid van de burger willen vergroten, effectief kan zijn om het kennisniveau onder Nederlanders te vergroten. Dat kan op meerdere manieren. Elk

Figuur 4. Percentage mensen met steun voor mensenrechten in concrete situaties voor de groep met een eigenbelang en de groep zonder eigenbelang (op een schaal van 1 tot 10)

* Gediscrimineerd wegens seksuele voorkeur.

** Subjectieve gezondheid.

Bron: LISS 2014 Freedom and Liberation Day in the Netherlands.

jaar wordt bijvoorbeeld in Nederland op 5 mei Bevrijdingsdag gevierd. Hoewel dit aanvankelijk een dag was waarbij stilgestaan werd bij het einde van de Tweede Wereldoorlog, wordt tegenwoordig ook aandacht besteed aan vrijheid in het algemeen. Dit kan een mooi moment zijn om de aandacht te vestigen op het belang en de kwetsbaarheid van grondrechten, niet alleen in het buitenland, maar juist ook in Nederland. Overheden en andere maatschappelijke organisaties proberen ook op andere manieren aandacht te vestigen op (schendingen van) mensenrechten. Het is hierbij belangrijk om niet enkel aandacht te besteden aan de concrete mensenrechtenschendingen, maar ook altijd heel duidelijk te maken welk universeel mensenrecht een rol speelt in deze concrete situaties. Zo kan het goed zijn om Nederlanders in bijvoorbeeld de discussie rondom de opvang van vluchtelingen beter te informeren over welke basisrechten hier meespelen. Ook is het goed om in het Nederlandse onderwijs structureel aandacht te besteden aan mensenrechten. Daarnaast moet bij het begrijpen van de steun voor mensenrechten niet uit het oog worden verloren dat eigenbelang een rol lijkt te spelen. Hoewel het logisch lijkt dat de steun voor mensenrechten groter is als dit in het eigen belang is, komt de steun voor mensenrechten van (kleine) minderheden hierdoor mogelijk wel in het gedrang. Al met al lijkt er voldoende aanleiding te zijn om de publieke steun voor mensenrechten in ons land niet als vanzelfsprekend aan te nemen, maar juist als een zaak die voortdurend onder de aandacht moet worden gebracht.

Foto: SP Groningen/Flickr

Sabrina de Regt, Universiteit Utrecht,
e-mail: s.deregt@uu.nl

Tanja van der Lippe, Universiteit Utrecht,
e-mail: t.vanderlippe@uu.nl

LITERATUUR:

- *Nationaal Vrijheidsonderzoek 2002*, Nationaal Comité 4 en 5 mei, Amsterdam.